Zdena Přibylová

Návštěva v ateliéru Miroslava Čapka

Rodným krajem, 1973, č. 7, s. 26-28.

Miroslav čapek se narodil roku 1924 v Praze. Jeho otec pocházel ze Slatiny nad Úpou, což vysvětluje umělcovy časté návraty do otcovy rodné obce. Sem se roku 1992 po tragickém skonu syna a ženy z Jičína natrvalo přestěhoval.

Nižší reálku absolvoval v Jičíně, průmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě. Do Železného Brodu se jeho rodiče přestěhovali za německé okupace, aby unikli pozornosti jičínského gestapa. Přesto byl Miroslav Čapek s rodiči za Heydrichiády v roce 1942 zatčen. Doby strávená v nacistických věznicích a lágrech se pro Miroslava Čapka stala osudovou školou lidského utrpení a statečnosti. Toto poznání se po celý život ozývá v jeho výtvarném díle. Bylo i významným vkladem při jeho studiu na pražské Vysoké uměleckoprůmyslové škole v letech 1945-50. byl nejprve žákem Karla Svolinského ve speciálce pro ilustraci a užitou malbu, později přešel do oddělení monumentální malby Emila Filly. Zde se mohla platně uplatnit specifika jeho tvůrčího typu i síla životních prožitků.

Uměleckou tvorbu Miroslava Čapka je možno rozdělit do tří období. Nejprve se věnoval knižní ilustraci, v níž působivě spojil znovuoživenou poezii poválečného civilizmu s tvarovou i barevnou vytříbeností. V druhém tvůrčím období se v Čapkových obrazech a reliéfech ozývají intenzivněji frustrace z druhé světové války, v třetím, současném období převažují u Miroslava Čapka figurativní reliéfy a plastiky, jejichž barevnost určuje použití umělé pryskyřice tónované pigmenty, kovy, sklo a dřevo. Z tohoto období jsou díla, o nichž se zmiňujeme v našem rozhovoru.

Pro úplnost je třeba připomenout také učitelské působení Miroslava Čapka na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Hradci Králové a na sochařské větvi střední sochařskokamenické školy v Hořicích.

Pane Čapku, řada vašich děl má humánní i burcující podtext. Tím mě právě zaujala. Řekněte nám, prosím, něco o sobě jako o člověku a umělci?

Tím, že umělecké dílo je podobenstvím o nás samých, bývají umělci považováni za svědomí národa. Můj názor na svobodu člověka a národa se utvářel zvláště za druhé světové války, v době tříletého věznění gestapem. Rodiče byli též vězněni, bratr byl v zahraničních armádách, matčin bratr byl popraven. Po otřesných válečných prožitcích a pohnutém životu usiluji o opravdovost tvorby a ne o výtvarnou konfekci.

Z vašich děl mě velmi zaujaly obraz Historie psaná u kanálu (inspirován Heydrichiádou) z roku 1973, plastiky Vrba z let 1973-77 a plastika Krysožravá rostlina (Abscence lidskosti) z roku 1992. Co vás přimělo k vytvoření těchto sugestivních děl?

Obraz Historie psaná u kanálu je prožitkem v německém fašistickém vězení v brněnských Kouničkách, u něhož byly tři šibenice a dva rámy na vyvazování popravovaných zastřelením. Do zastřelených gestapo často ještě kopalo. Krav popravených se splachovala hadicí do kanálu. Tímto prostorem se plížil jednoho večera černý kocour, což bylo impulzem ke vzniku tohoto díla po více než třiceti letech. Tento válečný zážitek byl oživen lidskými oběťmi v okupaci Československa roku 1968.

Snažil jsem se o sugestivní vyjádření záludnosti, falešnosti a krvežíznivosti kocoura. Jeho skleněné oči umocňují tento dojem.

Kromě toho jsem usiloval převládající šedozelenou barvou obrazu v kontrastu s karmínovou rozstříknutou lidskou krví u kanálu o vyjádření hrozného dramatu, které se zde odehrálo. Záměrně jsem zavrhl namalovat zastřeleného vlastence nebo jeho detail, aby obraz nebyl ilustrací. Roku 1973 totalitní cenzura název a ideu tohoto obrazu přijala nepříznivě, a

zakázala jeho vystavení – v řadě novin však byla zveřejněna v letech 1973-80 jeho fotoreprodukce s původním názvem.

Plastiky Vrba byla inspirována vyšetřováním studentů maturitního ročníku sochařsko-kamenické školy v Hořicích dvěma členy státní bezpečnosti, z nichž jeden se představil jako major StB pro literaturu, druhý jako major StB pro výtvarné umění. Důvodem jejich výslechu v roce 1973 bylo udání, že někdo z maturantů vlastní knihu Josefa Škvoreckého Tankový prapor vydanou v kanadském Torontu, která k nám byla nelegálně dopravena. Některé kapitoly si prý z ní o přestávkách četli. Shoda moted StB a gestapa se mi po oné nevítané návštěvě stala neodbytnou.

Bezprostředně po odjezdu obou majorů StB jsem měl ujasněnou představu plastiky Vrba. Mým záměrem bylo výtvarně vyjádřit protest proti odposlouchávání rozhovorů, špiclování, udávání, proti brutálním výslechům s následnou likvidací v psychickém a společenském klimatu totální nesvobody.

I když jsem ucho pojednal anatomicky, bylo mou snahou vytvořit technický výtvor tohoto smyslového orgánu s úlohou naprogramovaného parazita – štěnice.

Vrba byla na světě, ale co nepříjemností vás, redakční radu časopisu Panoráma a historiky umění potom čekalo… Vyprávějte, prosím.

Pocta, které se mi dostalo uveřejněním fotoreprodukce Vrby v časopise Panoráma v roce 1980, měla tyto následky: Redakční radě časopisu Panoráma byla projevena nedůvěra a dostala výpověď. Druhé číslo Panorámy bylo na příkaz StB ve Východočeském kraji zabaveno. Výstava „České sochařství od Matyáše Brauna po dnešek“, na níž měla být v jaroměřském muzeu instalována, byla zakázána. PhDr. Miloš Šejn a PhDr. Jiří Zemánek (tehdy pracovníci Krajské galerie v Hradci Králové) byli za její zveřejnění po čest hodin vyslýcháni na krajském oddělení ministerstva vnitra atd. co se týče mé osoby, o následcích raději pomlčím – málokdo by tomu věřil.

Krátce řečeno, státní bezpečnost viděla v plastice Vrba oprávněně symbol své ničemné profese.

Ještě jste mi nic neřekl o další plastice Krysožravá rostlina z roku 1992.

Lidská zloba, sobeckost, neurvalost, lež vyúsťující v podvody, soustavné bezdůvodné podezírání, bohorovnost, sadistické trýznění a ponižování, rasismus, vzájemné okrádání jednoho druhým a celými národy, závist, vraždy a nesmyslná válečná krveprolití byly pohnutkami vzniku této plastiky.

Dílo je koncipováno botanicko-zoologickou absurditou – jakýmsi nelidským výpěstkem hadů škrtičů v podobě pokojové rostliny, která poeticky navozuje uvedené negativní lidské vlastnosti a činy.

Děkuji jménem čtenářů za přiblížení vašich uměleckých děl a přeji vám hodně tvůrčích úspěchů.